

Csóka-Jaksa Helga

„BÚCSÚRA VALÓ ÉNEK”

Bálint Sándor ponyvahagyatékának
elemzési szempontjai

Rövid tanulmányomban először a ponyva műfajával foglalkozom, majd a Bálint Sándor ponyvahagyatékot mutatom be, végül néhány szóban további vizsgálati lehetőségekről szólok.

Sok helyen, sokféle definíciót találunk a ponyvára, leggyakrabban elmarasztaló hangnemben. Katona Imre a Világirodalmi Lexikonban a következőképpen határozta meg: „a népek szánt alacsony színvonalú, olvasmányos írásmű, melyet igénytelen külsejű és olcsó nyomtatványként bocsátanak közre. Korábban földre terített ponyván, illetve ponyvasátor alatt árusították, innen a neve is.”¹ E helyen a ponyvát természetesen nem irodalmi és esztétikai értéke, hanem a vallásos életben betöltött szerepe alapján értékelem. Bálint Sándor szerint a ponyvaköltészet az élőlészavas költészet és az írásban rögzített szöveg kölcsönhatásából született.² Antalóczi Lajos pedig így fogalmaz: „a ponyvák tartalma nem tekinthető irodalminak, de az emberek odaadását, áhítatát, hitét, lelkivilágát, örömet, bánatát tükrözik.”³ Fontos tehát ezzel a műfajjal foglalkoznunk annak ellenére, hogy elhanyagolt műfaj, a könyvtárak közül kevés gyűjtötte, pedig az emberek szinte „szétolvasták” ezeket a nyomtatványokat.

A kiadók, nyomdák, egyszerű embereknek szánták ezeket a füzeteket, ezért olcsó, könnyen hozzáférhető volt.⁴ Búcsújáró helyeken, állandó vagy vándor árusok értékesítették. A nyomtatványokban gyakori volt a verses forma, így könnyebben meg lehetett jegyezni az érzelmekre ható szöveget.⁵ A vallásos ponyvafüzetek nem mindig kaptak egyházi jóváhagyást, de nagy sikerükre az egyház is felfigyelt. Sokszor elutasította ezeket, hiszen úgy látta, ezek a nyomtatványok nem őrzik a hit tisztaságát, olyan szövegeket tartalmaznak, amelyek nem egyeznek az egyházi tanításokkal.⁶ Ilyenek például a természetfeletti, csodás erejűnek tekintett imák, a tisztítótűzben való szenvedés megrövidülését,

¹ Katona 1986. 743.

² Bálint 1978. 533.

³ Antalóczi 1986. 85.

⁴ Antalóczi 1986. 82.

⁵ Antalóczi 1986. 82.

⁶ Antalóczi 1986. 82.

vagy a bűnök bocsánatát ígérő, a mágikus védelmet biztosító és az imádkozás módját előíró szövegek.⁷

A hazai szakirodalomban találunk ponyvával foglalkozó munkákat, de sajnos vallásos ponyvával kapcsolatban már sokkal kevesebbet. Természetesen meg kell említeni Bálint Sándor, Tüskés Gábor és Knapp Éva, valamint Lengyel Ágnes munkáit. A nyomdák és ponyvakiadás vonatkozásában fontos munka Antalóczi Lajosé, amely az Egri Nyomda Rt. történetét dolgozza fel. Kovács I. Gábor Bucsánszky Alajos pályáját bemutató tanulmánya is szorosan kapcsolódik a témához, de a kisebb nyomdák közül kevésnek hozzáférhető a története.

Bálint Sándor ponyvagyűjteményének egy része még életében a szegedi egyetem Irodalom Tanszékére került, ahol valószínűleg készült róla katalógus. Később a gyűjteményt az Egyetemi Könyvtár Régi Könyvek Tára vette át, de a katalógus nem került oda. A gyűjtemény másik része Bálint Sándor hagyatékával együtt a szegedi Móra Ferenc Múzeumba került, ahol a közelmúltban megkezdődött feldolgozása. A továbbiakban az Egyetemi Könyvtárban található gyűjteményrészről szólok, hiszen a múzeumi állomány vizsgálatára nem volt módom.

A könyvtárban 590 db számozott borítékban helyezték el a ponyvafüzeteiket. A nyomtatványok száma ennél több, hiszen egy-egy borítékban több egymáshoz varrt példány található. Ezek a példányok a feldolgozás során külön számot kaptak. A ponyvák felén olvasható a kiadási év, ez alapján a legkorábbi 1789-es, a legkésőbbi 1948-as. Másik részén nincs évszám, ezeken az újdonságot, időszerűséget hangsúlyozó meghatározásokat lehet olvasni, pl.: „Nyomatott ebben az esztendőben.”

Azért, hogy használhatóvá váljon ez a gyűjtemény, katalógust készítettem hozzá.⁸ Igyekeztem ebben a könyvtári dokumentumleírási szabályokhoz alkalmazkodni, természetesen a műfaj sajátosságainak figyelembe vételével.

A leírásban a nyomtatványon olvasható formában szerepelnek az adatok. Először a borítékon szereplő sorszám, majd a ponyva címe, ha hiányzik a címmel, akkor az első meglevő oldal kezdősora szerepel címként. Következő adat a kiadás helye, majd a nyomda, a kiadó – előfordul, hogy ez a kettő megegyezik. Az ábrázolás is fontos jellemzője a nyomtatványoknak. Igyekeztem egyértelmű meghatározásokat adni, hogy a leírás alapján az ábrázolások azonosíthatók legyenek, de ez nem volt egyszerű minden esetben. Az oldalszám és a méret a következő adat. A méret nem mindig egyezik meg az eredeti nagysággal, hiszen a ponyvanyomtatványokat kevésbé jó minőségű papírra nyomták, így a használat során megrongálódhatott, ezeket az elrongyolódott részeket gyakran le is vágták, főleg akkor, ha több nyomtatványt varrtak össze. Az állapot szoros összefüggésben van az előzőekkel. A megjegyzés rovat a legtágabb kategória, ahova szubjektív észrevételek – pl. más kiadványokkal való hasonlóság – raktári szám, egyéb feliratok és a többi kategóriába nem illeszthető, elengedhetetlen in-

⁷ Tüskés–Knapp 1985. 423.

⁸ Jaksa 1999. (Diplomamunka) A katalógus a Szegedi Tudományegyetem Központi Könyvtára Régi Könyvek Tárában használható.

formációk kerültek. A tárgyyszó röviden összefoglalja a nyomtatvány tartalmát, utal a benne szereplő személyekre és a hozzá kapcsolódó kegyhelyekre. A nyomtatványok egy részének címdalán szerepel tartalmuk, ezekben az esetekben ez utolsó adatként szerepel sorszámozva. Ahol nincs az egyes énekeknek vagy fejezeteknek címe, ott kezdősorukat vettem címnek szintén sorszámozva. A katalógus végén az eligazodást segítik a mutatók.

Most pedig lássuk azokat az adatokat, amelyek a leírás és összesítés után jellemzik az állományt! A korai nyomtatványokon nem találunk sem nyomda-, sem kiadójelzést, később, csak a 19. század második felében jelenik meg a kiadványon a nyomdász neve, majd pedig a szerkesztője vagy a szerzője.

A kiadó és a szerző/szerkesztő funkcióját sok esetben nehéz elkülöníteni, mert gyakran fedik egymást, és a ponyvafüzetekben nem mindig következetes ennek jelölése. Pl.: kiadta: Orosz István, ez azt jelentette, hogy ő írta azokat az énekeket, amiket nyomdába adott, de ugyanez nem képzelhető el Bagó Mártonról, aki nagyon sok esetben nem csak nyomdásza, hanem kiadója is ponyvafüzeteinek. Gyakran nem kapunk semmiféle információt arról, hogy kik lehettek azok az emberek, akik vallásos énekek, történetek, imák írásával foglalkoztak. Néhányuk búcsúvezető, szokásos korabeli elnevezéssel szentember volt. Bálint Sándor szerint a szentemberek szerepe a jozefinizmusnak köszönhetően erősödött fel. A felvilágosodás hatására a 19. században megváltozott a hagyományos liturgia, a papok ellenérzéssel viszonyultak a bajokat orvosló szentelmények kiszolgáltatásához, az orvosok szemlélete pedig „nagyon távol áll a nép lelkialakítótól.”⁹ Az így kialakult úrt laikusok töltötték be, akik az átlagosnál mélyebben gyakorolták vallásukat, sokat imádkoztak,¹⁰ hitbéli ügyekben tájékozottabbak voltak. Személyüket a közösségben tekintély övezte.¹¹

A nyomdák általában csak akkor tették a szerzők nevét a nyomtatványra, mikor már ismertebbek voltak és nevük feltüntetésével több nyomtatvány eladását remélték.¹² Így például az Egri Nyomda Rt. valóságos „házi szerzője” volt Varga Lajos, akinek nevét jól ismerték a vásárlók. Érdeemes néhány mondatban megemlékezni róla. Már Bálint Sándor említi Varga Lajost az Egy magyar szentember című Orosz István önéletrajz előszavában, de Lugossy Ilona 1998-ban megjelent tanulmányában pontosabb adatokat is találunk. Biharkeresztesen született 1855-ben. E tényt a református egyház anyakönyvébe jegyezték be.¹³ Fiatal koráról keveset tudni, valószínű, hogy egy kápolna megszenteltségtelenítése miatt érzett lelkiismeret-furdalása vezette a katolikus egyházhoz. Áttérése után belépett a karmelita rendbe, Grazban volt novícius, majd Linzben szolgált, végül kilépett a rendből, de annak szellemiségét továbbra is őrizte.¹⁴ Jászárokszálláson telepedett le az 1870-es évek vége felé. Szorgalmasan eljárta a házi ájtatosságok-

⁹ Bálint 1991. 24.

¹⁰ Bálint 1991. 24.

¹¹ Bálint 1991. 25.

¹² Pogány 1959. 587.

¹³ Lugossy 1998. 51.

¹⁴ Lugossy 1998. 52.

ra, ahol megismerkedett későbbi feleségével, búcsúvezető társával, Kiss Julianával és Orosz Istvánnal.¹⁵ Eleinte tanítóskodott, majd kegytárgyakat, vallásos füzeteket árult, Mátraverebélyen állandó sátra volt. Többször elzarándokolt Máriapócsra, Hajósra, Andocsra.¹⁶ Énekeket, ájtatosságokat szerkesztett, amelyek a palóc és a jász vidéken terjedtek el.¹⁷ Szövegeit sok helyen énekelték, de nagyon kevésnek volt saját dallama, nagyobb része ismert dallamra íródott.¹⁸ Munkái Budapesten, Gyöngyösön, Jászapátiban, Nagykanizsán és az Egri Nyomda Részvénytársaságnál jelentek meg.¹⁹ Legkedvesebb témái: a Fájdalmas Szűz, a Mátraverebély – Szentkúti Szűzanya, Szent Anna, halotti ájtatosságok.²⁰ Fő műve a Verses Szentírás, amelyet előszava szerint azoknak írt, akik nem értik a Bibliát. Ragaszkodni próbált a bibliai szövegekhez, de apokrif hagyományokat, legendákat is belevett, főleg Szűz Máriával kapcsolatban.²¹ A keresletet mi sem mutatja jobban, mint hogy művét az Egri Nyomda Rt. 17 000 példányban, három változatban adta ki.²² Stílusát befolyásolták a kor népies hitbuzgalmi folyóiratai, valamint a népköltészet.²³ Irodalmi tevékenysége alkalmazkodott a katolikus közösség igényeihez. Ez a közösség be is fogadta őt annyira, hogy jeles alkalmakkor (búcsúk, templomi és házi ájtatosságok, lakodalmak, temetések) szószólójuk lett.²⁴ Varga Lajosnak öt munkája található meg a Bálint Sándor – hagyaték általam számba vett részében. Egy Bagó Mártonnál jelent meg, a többi az Egri Nyomda Rt. adta ki.

A korszak másik jelentős szentembere a jászladányi *Orosz István* (1838-1922) volt, akiről Bálint Sándor részletes tanulmányt adott közre önéletrajza mellett.²⁵ Búcsúvezető, énekesember, énekszerző, kiadó volt, aki egy személyben ötvözte a népi gyógyító gyakorlatot és a 18-19. század licenciátusi hagyományát.²⁶ Életrajzának ismertetése helyett Bálint Sándort idézem: „Orosz István mágikus egyénisége, hitének szuggesztív ereje, az imádság magával sodró bensősége, az éneklés paraszti elragadtatása, a búcsús közösség szárnyaló könyörgése, a kegyhelyek megszentelt környezete, egyszóval a hitté nemesedett vallás boldog rajongása, föltétlenül megteremtette azt a lelki milieut, amelyben ezek a jelenségek szinte természetesnek tetszenek.”²⁷

Orosz István kiadásában hét ponyvafüzet található a katalógusban, három

¹⁵ Lugossy 1998. 52.

¹⁶ Bálint 1991. 32.

¹⁷ Bálint 1991. 33.

¹⁸ Lugossy 1998. 57.

¹⁹ Antalóczi 1986. 85.

²⁰ Lugossy 1998. 53.

²¹ Bálint 1991. 33-34.

²² Lugossy 1998. 57.

²³ Lugossy 1998. 53.

²⁴ Lugossy 1998. 61.

²⁵ Bálint 1991.

²⁶ Bálint-Barna 1994. 253.

²⁷ Bálint 1991. 25.

Bagó Mártonnál, kettő – kettő Bucsánszky Alajosnál és Bartalits Imrénél, tehát a legjelentősebb „ponyva gyárosoknál” jelent meg. (1. ábra)

Szabó Emánuel, más nevén *Vak Émán* jászárokszállási koldus énekes is adott ki ponyvafüzeteket, de ő már nem írt újakat, csak a régieket szerkesztette újra. Főleg Varga Lajos szerzeményeit énekelte és árulta búcsújáró helyeken. Bálint Sándor epigonnak tekinti.²⁸ Gyűjteményünkben hét ponyvafüzettel képviselteti magát Szabó Emánuel. Ezek különböző nyomdáknál jelentek meg, ami azt is jelentheti, hogy neki nem voltak kialakult nyomdai kapcsolatai, kevésbé jelentős alakja a korszaknak.

Hozzájuk hasonló szeptember *Szécsi Ignác* (1845-1923), akinek egy füzeté található a katalógusban. Kömlőn született és élt. Látomások után beteg lett, megfogadta, ha meggyógyul Istennek szenteli életét. Imádságokat, énekeket tanult, segítette a szegényeket. Elzarándokolt Máriapócsra, Radnára, Egerbe, Máriabesnyőre, Mátraverebélyre, a zarándoklatok hatására búcsúvezető lett. Később énekeket, litániákat írt, házi ájtotosságokat szervezett. Körülbelül harminc énekefüzete jelent meg Mária mennyegzőjéről, a Lourdes-i jelenésről, Szent Annáról.²⁹ *Körtély Istvánnak* (Jászkisér), három, *Gitzi Györgynek* (Kapuvár) három, *Kenderessy Danyi Péter Pálnak* (Szöllősgyörök) öt füzeté található a Bálint Sándor hagyatékban. Utóbbi kiadó büszkén, hosszan közli titulását: „*Isten kegyelméből kiadta: a szent kegyhelyek látogatója, Lourdi lelki zarándoklat bucsúvezetője, Római nemzetközi bizottsági tag Kenderessy Danyi Péter Pál.*”

Az előzőekben említett szeptemberek és a hozzájuk hasonló ponyvaszerzők nagy hatással voltak a búcsújárókra, búcsúvezetőként példát mutattak a katolikus életszemléletben. Mindannyian írtak verseket, a középkori versírói gyakorlatot tartották fenn a 19. század irodalmi környezetében. Az orális hagyományok képviselői voltak annak ellenére, hogy munkáik ponyvára kerültek, hiszen a ponyva csak emlékeztető a vallásgyakorlatban³⁰, az énekeket, imákat kívülről tudják a búcsújárók.

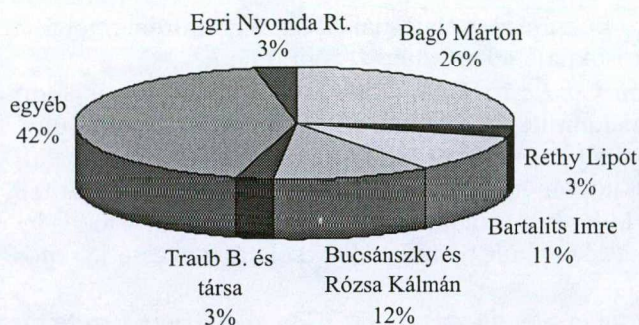
Abban a folyamatban, amelynek során a vallásos ponyvanyomtatvány „nyersanyaga”, az ének megszületett és eljutott az olvasóhoz, a használóhoz, a szeptembereknek döntő szerepe volt. Nem csak szerzői, hanem sokszor terjesztői is voltak ezeknek a nyomtatványoknak. Nevük csak a 19. század vége felé került a nyomtatványokra, de természetesen a búcsújárók így is névhez köthettek egy-egy éneket, hiszen a búcsúban találkozhattak velük, gyakori volt, hogy repertoárjukba is így vették fel az addig ismeretlen énekeket.

A szakirodalom kevés tájékoztatást ad azokról a nyomdákról, amelyek bevételének egy része ponyvanyomtatásból adódott, pontosabban nem, vagy csak kevés esetben említik ezt a profilt. A nyomdák igyekeztek olyan munkákat kiadni, amelyek nagy számú vásárlóközönségre számíthattak, ilyenek voltak a tankönyvek, naptárak, vallásos munkák, ponyvatermékek. Ezekre kizárólagos szabadalmakat (privilegia exclusiva) szereztek, amelyek másokat meggátoltak a ki-

²⁸ Bálint 1991. 32.

²⁹ Bálint 1991. 34.

³⁰ Bálint 1991. 31.

adásban.³¹ Ez a helyzet az 1848-as áprilisi törvények életbe lépésével változott meg. Bálint Sándor ponyván több mint 150 nyomda neve szerepel. A legfontosabbak: Bagó Márton, Bartalits Imre, Bucsánszky Alajos, az Egri Nyomda Rt.

Ahhoz, hogy a ponyvanyomtatvány valóban jól fizető áru legyen, okosan kiépített értékesítési hálózatra volt szükség. A 18. században az elsődleges eladók a nyomdászok voltak, főleg országos vásárokon terjesztették kiadványaikat. A műhelyben is árusítottak, de ott kevesen fordultak meg.³² A terjesztésben fontos szerepe volt a könyvkötőknek, a kompaktoroknak, akik bizományba kapták az árut a nyomdától. A kegyhelyeken árusító vándor énekeseknek jutott a terjesztés oroszlán része. Közülük volt, aki a saját maga által írt nyomtatványokat adta el, mások bizománysként dolgoztak, de voltak olyan könyvárusok is, akik a nyomda megbízásából árusítottak egy-egy nagy sokadalmat vonzó helyen.

A ponyvák címlapján szinte mindig látható figyelemfelkeltő ábrázolás. A vallásos ábrázolásoknak már a középkortól kezdve nagy hagyománya volt. A tridenti zsinat külön foglalkozott a képek és ereklyék tiszteletével. Meghatározták a vallásos kultusz különböző fokait, helyt adtak a szakrális ábrázolásnak, ahol a képek tisztelete az ábrázolt személyt illeti.³³ Képek voltak a parasztházak falain is, bizonyos ábrázolásokat illet meg szerezni: Szentháromság, Mária Szíve, Jézus Szíve.³⁴ A ponyva vásárlók és olvasók számára nem a művészi színvonal volt fontos, hanem az általuk közvetített tartalom.³⁵ Mint említettem, a ponyvák címlapján szinte mindig találhatunk valamilyen ábrázolást, gyakran a belső lapokon is. Az is előfordul, hogy az ábrázolás nincs összefüggésben a ponyva témájával, így pl. egy kegyhelyhez kapcsolódó nyomtatvány címlapjára egy másik kegyhely képe került, vagy egy Mária énekeket tartalmazó kiadvány elején Jézust jelenítik meg, (2. ábra) tehát a címlap valóban csak a figyelem felkeltését célozza. A képek nagy változatosságot mutatnak, de ezzel együtt sematikusak is. A gyűjteményben több mint százféle ábrázolás látható, azonosításukhoz Szilárdfy Zoltán munkáját használtam fel. Két nagyobb csoportot különböztethetünk meg egymástól: a Krisztus és Mária személyéhez kapcsolódó ábrázolásokat. Az elsőben a keresztre feszítés szerepel leggyakrabban, az utóbbiban a Napbaöltözött Asszony.

³¹ Fülöp 1963. 250.

³² Pogány 1959. 588.

³³ Szilárdfy 1986. 11.

³⁴ K. Csilléry 1989. 51.

³⁵ Tüskés-Knapp 1985. 431.

A ponyvanyomtatványok témája sokszor már a címből kiderül. Pl.: „Öt új istenes ének”, „A boldogságos Szűz Máriához mondandó énekek”. Sok esetben a címben jelzik a használati alkalmakat (Böjti énekek), a kegyhelyet, amelyhez legalább egy ének kapcsolódik, vagy a használat célját (Ima háború idején).

Az egyes témákat vizsgálva kiderül, hogy a nyomtatványok körülbelül egy harmada Mária tiszteletéhez kapcsolódik. Alakja nem csak énekekben, hanem imákban, útmutatókban, társulati szabályzatokban is megjelenik. Mária nem csak személyként szerepel, hanem a hozzá kapcsolódó kegyhelyeket is ebbe a csoportba sorolhatjuk. A következő nagy tematikai egységbe a Jézushoz kapcsolódó nyomtatványok tartoznak, alakja imákban, énekekben jelenik meg. Valamennyi szentet egy csoportba sorolva megállapíthatjuk, hogy ennek a csoportnak az aránya lényegesen kisebb az előzőekhez képest. A „legnépszerűbb” szentek közé tartozik Szent Anna, Szent József, Szent Antal, valamint Szent Mihály.

Az énekek előadását és megjegyzését segítik a nótajelzések. A nótajelzések mutatójából kiderül, hogy az „Üdvözlégy Krisztusnak drága szent teste”, „Újjon meg lelkünk”, „Oh, Mária, drága név”, „Köszönteni jöttünk” voltak a legnépszerűbbek a feldolgozott másfél évszázad ponyvavilágában.

Bálint Sándor ponyvahagyatéka lezárt állomány, amelynek kialakulásáról kevés adat áll rendelkezésre, mégis a gyűjtemény igazi kincsestár, amely nagyon sok kérdésre válaszol. A ponyvafüzetek kézzel összevarrt, rongyosra olvasott, majd körbevágott példányai között már el lehet igazodni a katalógus segítségével, de számos szempont még tisztázásra vár. Ez a tanulmány egy kezdeti próbálkozás a vizsgálatra.

Irodalom

ANTALÓCZI Lajos

1986 *Az Egri Nyomda Részvénytársaság története 1893-1949.* (Tanulmányok Heves megye történetéből 9.) Eger

BÁLINT Sándor

1991 *Egy magyar szentember.* Orosz István önéletírása. Szolnok.

BÁLINT Sándor–BARNA Gábor

1994 *Búcsújáró magyarok.* A magyarországi búcsújárás története és néprajza. Budapest.

CSILLÉRY Klára, K.

1989 *Bäuerlichen Bilddeutung und Bildverwendung in Ungarn*, in: KUNT Ernő (Hrsg.) *Bild-Kunde – Volks-Kunde.* Bildforschung Komitee bei SIEF/UNESCO. Miskolc, 47–58.

FÜLÖP Géza

1963 A könyv és a könyvtár a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet korában. In: KOVÁCS Máté (szerk.): *A könyv és a könyvtár a magyar társadalom életében az államalapítástól 1849-ig.* Budapest.

JAKSA Helga

1999 *Bálint Sándor ponyvahagyatéka az Egyetemi Könyvtár gyűjteményében* (Diplomamunka). Szeged.

LUGOSSY Ilona

1998 Varga Lajos jázsági búcsúvezető, a Verses Szentírás alkotója (1855–1909). In: *Szentemberek – a vallásos élet szervező egyéniségei*. Szerk.: BARNÁ GÁBOR (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár 1.) Szeged–Budapest, 51–66.

POGÁNY Péter

1959 *Folklor és irodalom kölcsönhatása a régi Váci Nyomda működése nyomán (1770–1823)* (Irodalomtörténeti füzetek 24.) Budapest.

SZILÁRDFY Zoltán

1986 A magyarországi kegyképek és –szobrok tipológiája és jelentése. In: BÁLINT SÁNDOR–BARNÁ GÁBOR: *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza* Budapest, 323–348.

TÜSKÉS GÁBOR–KNAPP ÉVA

1985 Fejezet a XVIII. századi vallási ponyvairodalom történetéből. *Irodalomtörténeti Közlemények* Budapest, 415–436.

Helga Csóka-Jaksa

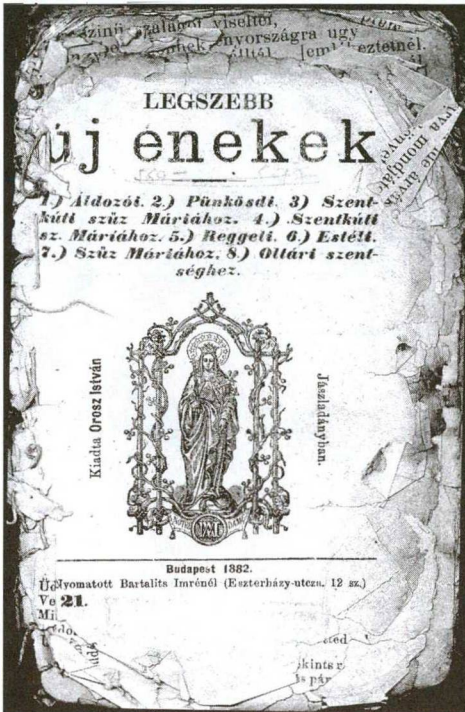
Pulp Literature Bequeathed by Sándor Bálint

The study presents pieces of pulp literature bequeathed by Sándor Bálint, professor of ethnology of Szeged, preserved in the University Library of Szeged, pointing out possibilities of formal and bibliographical analysis.

According to Sándor Bálint, pulp poetry was born as a result of interaction between oral poetry and written text. Publishers and presses intended these booklets for common people, that's why they were cheap and easily available. In places of pilgrimage, permanent or itinerant vendors sold them. In these booklets, texts were often written in verse, so the texts appealing to the emotions could be memorized easier.

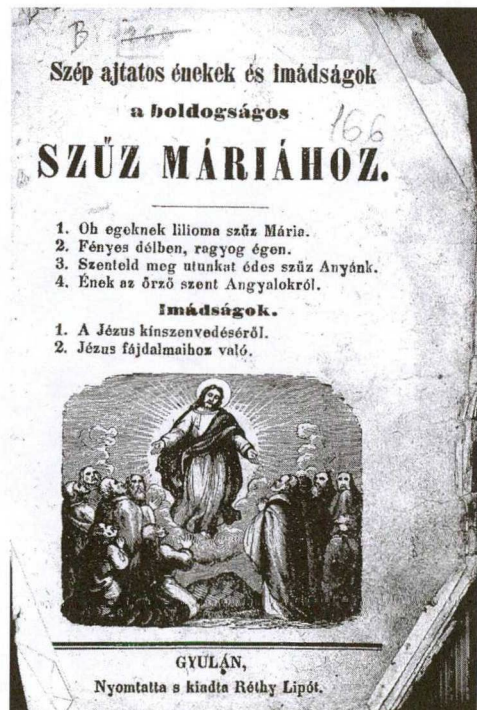
The booklets of pulp literature were placed in 590 numbered envelopes. The earliest one is from 1789, the latest one is from 1948. The author of the study catalogued them. In the description, the data can be seen the way they are in the booklet: serial number, title of the booklet, place of issue, press, publisher, illustration and finally subject name. About one third of the booklets are connected to the veneration of Mary. Another large thematic unit is the prints connected to Jesus and various saints. The most popular ones are Saint Anne, Saint Joseph, Saint Anthony and Saint Michael.

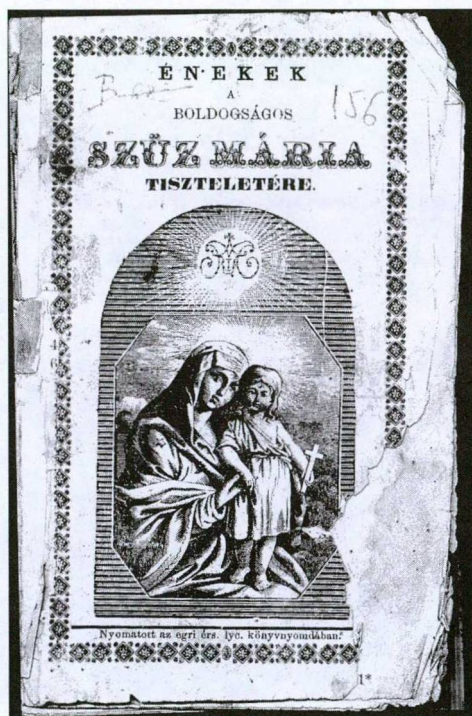
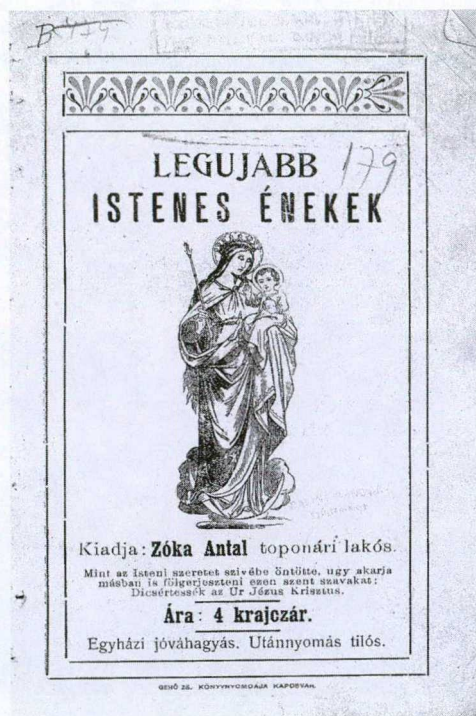
1. ábra

Orosz István egyik ponyvája, amely Bartalits Imrénél jelent meg

2. ábra

Ellentmondás az ábrázolás és a cím között

3-4. ábra
További példák a gyűjteményből